

Miks võiks esimene võõrkeel Eestis olla soome ja Soomes eesti keel?

Annekatriin Kaivapalu^{a1}

^a*Helsingi Ülikool*

Annotatsioon

Viimasel kümnendil on Eestis ja Soomes naabermaal kõneldava sugulaskeele õpetamisel toimunud varasemaga võrreldes mitmeid muutusi. Nende muutuste väljaselgitamiseks viidi 2024/2025. õppeaastal Eestis ja Soomes läbi üldharidus- ja ülikooli hõlmav uuring soome keele õppe olukorrast Eestis ja eesti keele õppe olukorrast Soomes. Uurimuse materjal koguti struktureeritud internetipõhise küsitluse abil, kasutades Helsingi ülikooli elektrooniliste küsitluste keskkonda E-lomake, ning analüüsiti kvalitatiivse sisuanalüüsi ja kirjeldava statistika abil. Tulemusi analüüsiti Douglas Fir Group'i (DFG) (2016) kolmetasandilises keele õpimotivatsiooni raamistikus. Artiklis arutletakse uuringu tulemuste põhjal võimaluse üle õpetada esimese võõrkeelena Eestis soome ja Soomes eesti keelt. Artikli keskmes on Eesti põhikooli- ja gümnaasiumiõpilaste ning Soome gümnaasiumiõpilaste soome ja eesti keele õppimise kogemused: esimene kokkupuude õpitava keelega, keeleõppe motivatsioon, selle muutumine õpingute vältel ja seda mõjutavad tegurid, keeleoskuse edasine arendamine ja kasutusvõimalused ning õppe mõju keeleteadlikkuse kujunemisele. Tulemused näitavad nii soome kui eesti keele õppimisel keele õpimotivatsiooni mikro-, meso- ja makrotasandite tegurite põimumist ning lähi-sugulaskeele õppimise positiivset mõju keeleteadlikkuse arenemisele.

Võtmesõnad: võõrkeeleõpe, keele õpimotivatsioon, keeleteadlikkus, soome keel, eesti keel

Sissejuhatus

Varane võõrkeeleõpe on muutumas üha tavapärasemaks paljudes maades, sealhulgas Eestis ja Soomes. Selle eelistena nähakse tuge õpilaste kognitiivsele arengule, positiivse suhtumise kujunemist keelte õppimisse, paremat suulist keeleoskust ja tulevikuväljavaateid. Eestis ja Soomes on esimese võõrkeele õpe

¹ Helsingin yliopisto, Unionkatu 40, Metsätalo FIN-00014; annekatriin.kaivapalu@helsinki.fi.

alanud traditsiooniliselt kolmandas klassis, kuid alates 2020. aastast on Soomes võõrkeeleeõpingute algus muudetud varasemaks: kohustusliku esimese võõrkeeke õpe peab algama hiljemalt esimese õppeaasta kevadel (POPSM, 2019). Eestis alustatakse esimese ehk A-võõrkeeke õppimist riikliku õppekava kohaselt hiljemalt kolmandas klassis. Paljudes koolides algab võõrkeeke õpe kooli võimalustest ja lastevanemate soovist lähtudes varem: kas esimeses või teises klassis. Kümne aasta jooksul on 1. ja 2. klassis võõrkeeke õpet alustanud laste osakaal kasvanud (TAAL, 2022).

Mõlemal maal võib esimese võõrkeelena õppida inglise, saksa, prantsuse või vene keelt (POPSM, 2019; PKRÕK, 2011). Nii Eestis kui Soomes on enim õpitav esimene võõrkeel inglise keel. Muid võõrkeeli valitakse esimeseks võõrkeeleks tunduvalt vähem ja seetõttu on ühiskonnas viimasel kümnendil kasvanud mure keelevalikute kitsenemise pärast. Muude kui inglise keele oskajate hulk on vähenenud juba sel määral, et hakkab takistama majanduselu toimimist. (EVSVA, 2014; Pyykkö, 2017; Vaarala *et al.*, 2021.) Soomes õppis 2020/2021. õppeaastal lisaks teisele riigikeelele veel kaht võõrkeelt ainult 7,6% põhikooli lõpetajatest (Vipunen, 2022). 2021. aasta Eesti rahvaloenduse (RDEKN, 2021) andmetel oli täiskasvanud elanikkonnast soome keele oskajaid 10,7%, kuid 19–25-aastaste hulgas seevastu jäi keeleoskajate arv alla 5%. Samas on Eesti ja Soome ühiskonna- ja kultuurielu ning majandused tihedalt läbi põimunud. Soome keel on Eestis tööturu vajadustelt inglise ja vene keele järel kolmas (Simmul, 2017), eesti keel Soomes inglise, rootsi, vene ja saksa keele järel viiendal kohal, eespool kui hiina, prantsuse, hispaania, itaalia ja portugali keel (Pyykkö, 2017). Vastastikust keele õpetamise ja õppimise tähtsust ning selle olulisust Soome ja Eesti suhetes, kultuuri mõistmisel ja majanduselu edendamisel on rõhutatud kõikides Eesti ja Soome ühisraportites (Aaviksoo & Virolainen 2022; Jõerüüt & Ollila, 2003; Okk & Blomberg, 2008).

Arutus pealkirjas püstitatud küsimuse üle tugineb 2024/2025. õppeaastal Eesti ja Soome üldharidus- ja ülikoolides läbi viidud uuringule soome keele õppe olukorrast Eestis ja eesti keele õppe olukorrast Soomes (Kaivapalu, *ilmumas*). Siinses artiklis keskendutakse Eesti põhikooli- ja gümnaasiumiõpilaste ning Soome gümnaasiumiõpilaste keeleõppekogemusele, otsides vastust järgmistele küsimustele.

1. Milline on olnud õpilaste esimene kokkupuude soome/eesti keelega?
2. Millised on soome või eesti keele õppimise põhjused, keeleõppekogemus ja kuidas on õpimotivatsioon muutunud õpingute vältel?
3. Kuidas kavatsevad õppurid omandatud keeleoskust ja kultuuriteadmisi edaspidi arendada ja kasutada ning kuidas mõjutab see maadevahelisi suhteid?
4. Kas ja kuidas on lähisugulaskeele õppimine aidanud kaasa keeleteadlikkuse arengule?

Kuna Eestis vastasid küsitlusele vaid kahe kooli õpilased ja Soome üldhariduskoolides on eesti keele kui võõrkeele õppijaid väga vähe, on artiklis tutvustatav üldhariduskooli puudutatav uuringu osa käsitatav suunda andva juhtumiuuringuna.

Soome keele õppest Eesti ja eesti keele õppest Soome üldhariduskoolides

Eesti üldharidus- ja kutsekoolides hakati soome keelt ulatuslikult õpetama pärast riigi taasiseseisvumist. Soome keele õppe tippajal, 1990. aastatel õppis Eesti üldhariduskoolides soome keelt umbes 3000 ja kutsekoolides 1500 õpilast (SKAR, 1997). Algatus tuli sageli just õpilastelt, kes soovisid õppida soome keelt valik- või vabaainena. Õpetajateks olid enamasti soome keelt oskavad eesti keele, aga ka muude ainete, näiteks matemaatika õpetajad.

Uue aastatuhande algus tõi koolides kaasa inglise keele ja arvutiõpetuse võidukäigu, mis mõistagi vähendas muude ainete õpetamiseks kasutatavaid vahendeid ja mõjus pärssivalt ka soome keele õppele. Sajandi teisel kümnendil saadi madalseisust vähehaaval üle ning nii hakkas üldharidus- ja kutsekoolide õpilaste arv tasapisi taas kasvama. (Kaivapalu, 2020.) Haridussilm (https://haridussilm.ee) andmeil on viimase kümne aasta jooksul olnud soome keele õppijaid üldhariduskoolides üsna stabiilselt tuhande ringis. Uue hoo koolide soome keele õppele andis 2011. aasta riiklik õppekava (PKRÕK, 2011), mis võimaldas teise ehk B-võõrkeelena õpetada lisaks inglise, saksa, prantsuse ja vene keelele „teisi keeli“. Soome keelt hakati B-võõrkeelena õpetama esialgu kuues koolis, kümnenääd jooksul kasvas nende arv kaheteistkümnendi. Enamasti on soome keelt õpitud siiski gümnaasiumiastmes kolmanda võõrkeele ehk C-keelena või valikainena. (Kaivapalu, 2020.)

Suure muutuse koolides soome keele õpetamisel tõi kaasa Ukraina täie-mahulise sõja algus: alates 2023/2024. õppeaastast on koolidel kohustus pakkuda õpilastele B-võõrkeele õppimiseks valikut vähemalt kahe võõrkeele vahel senise enamasti ainsa võimalusena olnud vene või saksa keele asemel (Savisto *et al.*, 2024). Huvi soome keele kui teise võõrkeele õppe vastu kasvas plahvatuslikult, lisaks vahetasid paljud õpilased kuuendas klassis alustatud vene keele õpingud gümnaasiumiastmes soome keele vastu (Liina Ergma suuline konsultatsioon, 2024). Tabelis 1 on esitatud andmed üldhariduskoolide soome keele õppijate kohta 2024/2025. õppeaastal. B-võõrkeel tähendab kuuendas klassis alustatud soome keele kui teise võõrkeele õpinguid, B1-võõrkeel gümnaasiumis mõne muu varem õpitud võõrkeele (peamiselt vene) asendamist soome keele kui B-võõrkeelega, mille sihttase on B1. B2-võõrkeel tähistab B-võõrkeele õpingute

jatkumist gümnaasiumist sihttasemeni B2, C-võõrkeel gümnaasiumis algavaid kolmanda võõrkeele õpinguid.

Tabel 1. Soome keele õpe Eesti üldhariduskoolides 2024/2025. õppeaastal

Õppevorm	Koolide arv	Õpilaste arv
B-võõrkeel (põhikool)	53	1237
B1-võõrkeel (gümnaasium)	24	794
B2-võõrkeel (gümnaasium)	1	33
C-võõrkeel (gümnaasium)	15	697
Valikaine (gümnaasium)	2	12
Kokku		2773

Tabelis esitatud andmete puhul tuleb arvestada, et Eesti Hariduse Infosüsteemis (EHIS) esitatud andmed ei pruugi päris täpselt vastata tegelikkusele: süsteemi sisestavad andmeid koolid ise ja kõik soome keelt õpetavad koolid ei ole ilmtingimata seda teinud. Soome Instituudi käsutuses olev soome keelt õpetavate koolide loend sisaldab kokku 83 kooli. Samuti tuleb silmas pidada, et osas koolidest õpetatakse soome keelt nii põhikooli- kui ka gümnaasiumiastmes ja seetõttu võib kool olla esindatud mitmes õppevormis. Tabelis esitatud andmed osutavad siiski veenvalt kahele asjaolule: esiteks on õppijate arv saavutamas 1990. aastate tipptaset ja teiseks on soome keele õpe eriti märkimisväärselt suurenenud põhikoolis B-võõrkeelena.

Soomes õpetatakse eesti keelt võõrkeelena teadaolevalt vaid Helsingi Sibeliuse gümnaasiumis. Õpe toimub nii lähiõppena kui ka võrgukursustena, kus võivad osaleda ka teiste Helsingi koolide õpilased. Eesti keel A-keelena koosneb kuuest kohustuslikust kursusest ja B-keelena kaheksast valikkursusest. Ühe kursuse maht on 38 tundi. 2024/2025. õppeaastal on õppinud eesti keelt A-keelena kolm ja B-keelena algkursusel 25, jätkukursusel 26 ja B-keele viimasel kursusel seitse õpilast. Mujal Soome koolides on eesti keele õpe olnud autori teada juhuslikum ja sõltunud esmajoonel eesti keelt oskava õpetaja olemasolust. Nii õpetati 1990. aastatel eesti keelt Virolahti põhikoolis, sellel sajandil on eesti keelt õpetatud ka Helsingis Vuosaare algkoolis ja Edela-Soomes Raisios Tahvio kooli 5.–6. klassides ning Lappeenranna gümnaasiumis (Kaivapalu, 2020).

Keele õpimotivatsioonist ja keeleteadlikkusest

Keele õpimotivatsioon on lai, dünaamiline ning mitmetahuline ja -tasandiline nähtus, millel ei ole ühest definitsiooni. Enamasti mõeldakse selle all õppija soovi õppida ja kasutada mõnd keelt, millega sageli seostub pürgimus leida

või luua endale keeekasutusolukordi (vt nt Dörnyei & Ushioda, 2021). Keele õpimotivatsiooni uurimise praegust, sotsiodünaamilist perioodi iseloomustab pööre mitmekeelsuse suunas. Seetõttu peetakse oluliseks uurida õppijate motivatsiooni õppida muidki keeli kui inglise keel (Languages Other Than English, LOTEs, Ushioda & Dörnyei, 2017).

Mitmetahulisuse ja -tasandilisuse tõttu on siinses artiklis soome ja eesti keele õppijate motivatsiooni analüüsitud Douglas Fir Group'i (DFG) (2016) kolmetasandilises keele õpimotivatsiooni raamistikus, milles lähenetakse keeleõppele erinevate tasemete ja nendevaheliste kokkupuutepunktide ning eri uurimissuundade vaatenurgast. Raamistikus püütakse arvesse võtta, kuidas fundamentaalsed ühiskondlikud muutused, nagu globaalne liikuvus ja tehnoloogiline areng, mõjutavad ühelt poolt üksikisikute ja kogukondade, teisalt ühiskonna keelelist mitmekesisust ja keeleõpet. Üksikisiku keeleõpe on suhtluses nii kogukondade kui ka ühiskonna väärtuste ja ideoloogiatega ning peegeldab ja muudab neid omakorda. Eelnevast lähtuvalt kirjeldab DFG-raamistik (2016) keeleõpet kolmel tasandil, millest mikrotasand keskendub üksikisikute vahelisele sotsiaalsele tegevusele, mesotasand sotsiaalkultuurilistele institutsioonidele ja makrotasand ühiskonna ideoloogilistele struktuuridele. Need erinevad tasemed moodustavad keeleõppele mitmetahulise, dünaamilise ja mittelineaarse konteksti.

Kuna keele õpimotivatsioon on peamiselt üksikisiku omadus, mida mõjutavad mitmed isiksuslikud ja emotsionaalsed faktorid (Dörnyei, 1998), on selle artikli analüüsi keskmes esmajoones raamistiku mikrotasand. Mikrotasandil on keeleõppemotivatsioon tihedalt seotud õppija keelelise minapildiga (*L2 Self*) (Ushioda, 2013, 2018; Ushioda & Dörnyei, 2017), arusaamaga endast kui keeleõppijast ja -kasutajast. Mesotasandil mõjutavad õppijate soovi ja võimalusi õppida mõnd keelt erinevad sotsikultuurilised kogukonnad, nt perekond, sõbrad, koolikollektiiv ja harrastuskaaslased, makrotasandil ühiskond keelepoliitiliste valikute ja väärtushinnangute kaudu. Eestis ja Soomes õpivad lapsed võõrkeeli peamiselt koolis ja seetõttu on koolikollektiiv märkimisväärne keele õpimotivatsiooni mõjutaja. Kokkupuude mõne keelega enne kooliiga ja väljaspool kooli vabal ajal, näiteks reisidel, meedias ja internetis, võivad tekitada soovi seda keelt õppida. Eesti ja soome keele õppimisel ongi lisaks õpitavate keelte geneetilisest ja tüpoloogilisest lähedusest tulenevale sarnasusele oluline roll maade geograafilisel lähedusel, mis võimaldab laialdast ja mitmekülgset kokkupuudet naabermaa keele ja kultuuriga ning tegelikku keeekasutuskogemust (Kaivapalu, 2009). Keelehariduspoliitika seisukohalt väljendavad keele õpimotivatsiooni õpilaste keeleõppevalikud (nt Kangasvieri, 2022). Ühiskond võib mõjutada õpimotivatsiooni teostumist muuhulgas õpetatavate keelte valiku, õpperühmade piirsuuruse või õppe jätkumise tagamisega (Kangasvieri *et al.*, 2023).

Traditsiooniliselt liigitatakse õpimotivatsiooni sisemiseks ehk integratiivseks ja väliseks ehk instrumentaalseks (nt Dörnyei, 1998; Lindgren & Suter 1994). Gardneri (2005) järgi on motivatsiooni kolm kõige olulisemat komponenti integratiivsus ja instrumentaalsus ning suhtumine õppesituatsiooni. Integratiivsust on aegade jooksul tõlgendatud mitmeti. Võõrkeeleeõppes mõeldakse selle all eelkõige avatust teistele keeltele ja kultuuridele, siirast huvi sihtkeeke ja -kultuuri vastu ja valmisolekut võtta nende elemente oma identiteedi osaks. Niisiis on integratiivsus esmajoonel mikrotasandi omadus, kuid meso- ja makrotasandi tegevusega on võimalik seda mõjutada. Instrumentaalsus tähistab praktilisi eesmärgi, näiteks vajadust suhelda, töövõimalusi või head hinnet, mille nimel õppija pingutab (Gardner, 2005), ning on seega seotud meso- ja makrotasandiga. Neid motivatsiooni tüüpe nähakse pigem üksteist täiendavatena ning need võivad esineda ka koos ja olla omavahel läbi põimunud (Ellis, 2000). Suhtumine õppesituatsiooni näitab, kui atraktiivseks õpilane peab õppematerjale, -meetodeid, õpetajat ja õppimisolukorda üldiselt. Kui need või osa nendest on tema jaoks atraktiivsed, siis on ka motivatsioon kõrgem (Gardner, 2005). Niisiis on keeleõppemotivatsiooni komponentide esinemisel ja põimumisel haaratud kõik kolm DFG-tasandit.

Palju on arutletud selle üle, kas motivatsioon on õppimise põhjus või hoopis tulemus. Praeguseks üldlevinud arusaama järgi toimib motivatsioon õppimisega tsükliliselt kooskõlas (Dörnyei & Ushioda, 2011). Vähesed motivatsiooni dünaamikat käsitlevad uurimused (Henry, 2015) on osutanud, et motivatsioon võib muutuda nii lühiajaliselt (näiteks ühe tunni jooksul) kui ka pikema perioodi vältel. Lühiajalist motivatsiooni muutust võivad mõjutada afektiivsed tegurid ja antud ülesande raskus. Pikaajalist motivatsiooni mõjutavad negatiivselt näiteks suurem töökoormus teistes õppeainetes ning otsus mitte jätkata õpinguid, positiivselt aga näiteks võimalus suhelda õpitavas keeles. Õpimotivatsiooni kohatine vähenemine võib muuhulgas olla tingitud suhtumisest õpituksituatsiooni või sellest, kui atraktiivseks peab õpilane õppematerjale, -meetodeid, õpetajat ja õppimisolukorda üldiselt. Õppijad käsitlevadki võõrkeeke õpimotivatsiooni pigem võrdluses teiste õppeainetega. (Henry, 2015.)

Lisaks keele õpimotivatsiooni kujundamisele seavad mõlema maa riiklikud õppekavad keelt (POPS, 2019; Põhikooli riiklik õppekava, 2011) eesmärgiks keeleteadliku õppija kujundamise ja keeleteadlikkuse suurendamise. *Keeleteadlik(kus)* on viimaste aastakümnete pedagoogilistes, keeledidaktilistes ja keeleteaduslikes kirjutistes kahtlemata üks enim kasutatud mõisteid nii rahvusvaheliselt kui koduses Eestis, viimases eriti seoses üleminekuga eestikeelsele õppele. Tähelepanu keskmel on *keeleteadlik kool*, *keeleteadlik aineõpetus*, *keeleteadlik õpetaja*, on võimalik omandada mikrokraad keeleteadlikus aineõpetuses. Mõiste rohke kasutusega on eriti ingliskeelses kirjanduses kaasnenud ühelt poolt

sünonüümsus, teisalt ulatuslik varieeruvus. Seetõttu on teadusühing Association for Language Awareness (http://www.languageawareness.org/?page_id=48) määratlenud keeleteadlikkuse võimalikult laialt, eksplitsiitse teadmisenä keelest, keele teadliku tajumisena ning keeletundlikkusena keele õppimises, õpetamises ja kasutuses. Keeleteadlikkust nähakse kui võimet teadlikult peegeldada keelt ja selle olemust (nt Byalystok & Ryan, 1985), oskust analüüsida ja võrrelda keelendeid, kasutada kõiki võimalikke vahendeid keele mõistmiseks ja loomeks, muuhulgas ka ilma keeleteaduslike terminide valdamata. Keeleteadlikkus on õppija keelelise minapildi oluline mõõde, mis põhineb sageli mitme keele oskusel ja kasutamisel (ingl *multilingual language/(meta)linguistic awareness*) ning on tihedalt seotud mitmikpädevuse mõistega (ingl *multicompetence*, Cook 2016; Dewaele 2016): keelekasutaja tunnetuses on enam kui üks keelesüsteem, millele ta keeleainese analüüsimisel ja eri keelte väljendusvahendite võrdlemisel toetub. Seetõttu on struktuurilt ja sõnavaralt lähedase sugulaskeele õppimisel eriti tähtis roll keeleteadliku õppuri kujundamisel ja õpilaste keeleteadlikkuse arendamisel ning seda on meso- ja mikrotasandil võimalik mõjutada.

Meetod

Andmekogumine

Uurimuse ja sellele tugineva arutluse aluseks olev materjal koguti detsembrist 2024 kuni 2025. aasta veebruarini struktureeritud internetipõhise küsitluse abil, kasutades Helsingi ülikooli elektrooniliste küsitluste keskkonda E-lomake (<https://elomake.helsinki.fi>), mis võimaldab andmeid anonüümistatult käsitleda. Küsitlus saadeti Eesti Soome keele Õpetajate Seltsi kaudu kõikidele koolidele, kus õpetatakse soome keelt, ning Helsingi Sibeliuse gümnaasiumisse, mis on praegu teada olevalt ainus kool Soomes, kus õpetatakse eesti keelt võõrkeelena. Küsitlusele vastamine oli vabatahtlik, kokku osales selles 15 gümnaasiumiõpilast Soomest ning 28 gümnaasiumi- ja 48 põhikooliõpilast Eestist (vt tabelit 2). Selline osalejate koosseis ja hulk vastavad üsna hästi tegelikule keeleõppe olukorrale mõlemal pool Soome lahte: Soome üldhariduskoolides õpetatakse eesti keelt võõrkeelena väga vähe, samas kui Eesti põhikoolides ja gümnaasiumides on soome keele õppijate arv taas tõusuteel.

Tabel 2. Uurimuses osalenud gümnaasiumi- ja põhikooliõpilased

Kool	Osalejate arv	Õppeaasta / klass	Emakeel
Eesti keele õppijad			
Sibeliuse gümnaasium	9	1. (1), 2.(8)	soome, eesti (2), eesti-soome (2)
Helsingi keelegümnaasium	3	1. (1), 2. (2)	soome
Helsingi loodusteaduste gümnaasium	1	2.	soome
Konepaja gümnaasium	1	2.	soome
Alppila gümnaasium	1	2.	soome
Soome keele õppijad			
Tallinna Laagna gümnaasium	28	10.(12), 11.(16)	eesti (16), vene (8), eesti-vene (4)
Tallinna Laagna gümnaasium	38	6. (12), 7. (18), 8. (8)	eesti (12), vene (21), eesti-vene (5)
Tartu Karlova kool	10	6.	eesti (8), vene (2)

Helsingis on eesti keele õpe koondunud Sibeliuse gümnaasiumisse, mille kurstel võivad osaleda ka teiste Helsingi gümnaasiumide õpilased. Seetõttu kasutatakse ka palju internetipõhist õpet. Õpilaste emakeel on enamasti soome keel, kuid vastajate hulgas oli ka eesti ja eesti-soome kakskeelsete perede noori. Üks õpilastest vastaski küsitlusele eesti keeles. Tallinna Laagna gümnaasiumis õpib soome keelt nii gümnaasiumi- kui ka põhikooliastmes eestikeelsete õpilaste kõrval hulgaliselt venekeelseid ja eesti-vene kakskeelseid noori. Varem õpitud keeltest oli eesti õpilastel ootuspäraselt valdav inglise, Eesti vene õpilastel vene ja Soome õpilastel rootsi keel. Lisaks nimetasid eesti õpilased eesti viipekeelt, ukraina, saksa, hispaania, prantsuse, kreeka ja korea keelt, Soome õpilased rootsi, saksa, prantsuse, hispaania, itaalia, vene, jaapani ja korea keelt. Mõlema maa õpilastel oli seega arvestatav (sealhulgas iseseisva) keeleõppe kogemus.

Andmeanalüüs

Uurimuses osalejate vastuste analüüsimisel on kasutatud induktiivset teooria juhitud kvalitatiivset sisuanalüüsi. Sisuanalüüsi eesmärk on organiseerida materjal nii, et hajusast materjalist moodustuks selge informatsioon, mille põhjal on võimalik teha järeldusi (Puusa, 2020). Analüüsimisel rakendatud teooria juhitud lähenemine võimaldas kasutada varasemaid tähelepanekuid materjali tõlgendamisel analüüsi siiski liigselt suunamata (Tuomi & Sarajärvi, 2018). Analüüsimisel järgiti induktiivse sisuanalüüsi etappe: lihtsustamine ehk redutseerimine, rühmitamine ehk klasterdamine ja mõistestamine

ehk abstraherimine. Lihtsustamise käigus eraldati ja loetleti uurimuse seisukohalt olulised väljendeid, mis seejärel rühmitati sarnasuste ja erinevuste alusel alamkategoriateks. Abstraherimisel moodustati alamkategoriatest ülem- ja peakategoriad, mis on aluseks uurimuses kasutatavatele mõistetele. Abstraherimise viimases etapis ühendati peakategoriad omavahel. (Tuomi & Sarajärvi 2018.) Kui samas vastuses oli nimetatud mitmeid teemakohaseid aspekte, on neid käsitletud siinses uurimuses eri vastustena, need on rühmitatud mitmesse alamkategoriasse ning seejärel ka mõistestatud eri peakategoriasse. Sisuanalüüsi lihtsustamist, rühmitamist ja mõistestamist näitlikustab tabel 3.

Tabel 3. Näiteid materjali lihtsustamisest, rühmitamisest ja mõistestamisest

Algne vastus	Lihtsustatud vastus	Alamkat-egooria	Ülemkat-egooria	Ühendav kategooria
Ma tegelen spordialaga kus kasutatakse palju soome keelt (ratsasport). Tuttavaid on ka soomes ja nendega oleks ka tore osata rääkida. Soome keel tundub mulle ka tegelikult väga põnev. See on huvitav ja loogiline. Tuleviku mõttes tundub kõige mõistlikum just seda õppida	Ma tegelen spordialaga kus kasutatakse soome keelt. Tuttavaid on soomes ja nendega oleks tore osata rääkida. Soome keel tundub põnev, huvitav ja loogiline. Tuleviku mõttes tundub kõige mõistlikum just seda õppida.	Spordiala Tuttavatega suhtlemine Keele põnevus, huvitavus loogilisus Tuleviku-plaanid	Huvitegevus Suhtlus-vajadus Keele atraktiivsus Keele kasutus-võimalused	Õpitava keele valiku põhjendused
Olen kiinnostunud virosta ja pidän siellä matkailusta. Se on myös suomen sukulaiskieli ja kivan kuuloinen kieli. Olen muutenkin kiinnostunut kielten opiskelusta ja haluan tutustua mahdollisimman moniin.	Olen kiinnostunut virosta. Se on myös suomen sukulaiskieli ja kivan kuuloinen kieli. Olen muutenkin kiinnostunut kielten opiskelusta.	Huvi naabermaa vastu Huvi sugulas-keele vastu Keele toredus Huvi keele-õppe vastu	Maade naabrus Keelesugulus Keele atraktiivsus Keeleõpe	Õpitava keele valiku põhjendused

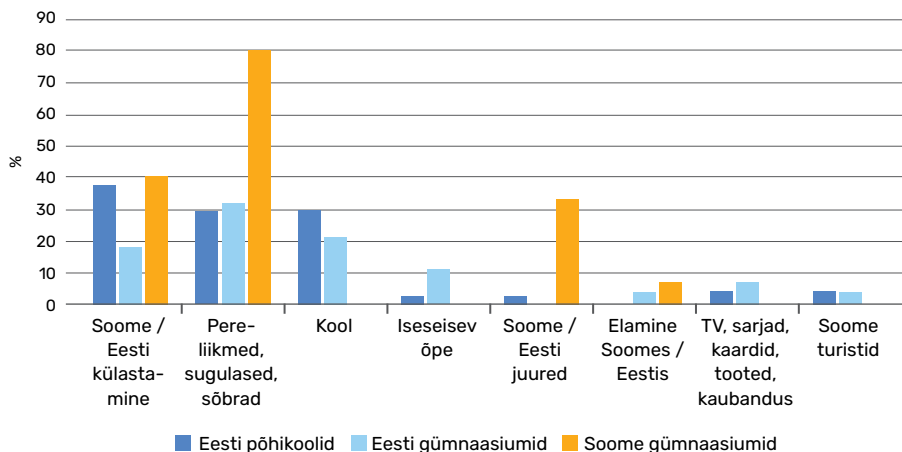
Parema mõistetavuse ja ülevaatlikkuse huvides on osalejate vastused esitatud alamkategoriate kaupa protsendina vastajate koguarvust. Näidetes on esimesena Eesti õpilaste ja seejärel Soome õpilaste vastused. Eesti õpilaste vastuste

sõnastust ja kirjalpilt ei ole muudetud, Soome õpilaste vastused on artikli mahu-
piirangute tõttu esitatud vaid tõlgetena eesti keelde. Iga vastuse järel sulgudes
on õpilase pseudonüüm. Järgnevalt esitatakse uuringu tulemused uurimis-
küsimuste kaupa.

Tulemused

Esimene kokkupuude soome või eesti keele ja kultuuriga

Et selgitada välja, kuidas on saanud alguse Eesti ja Soome õpilaste huvi naaber-
maa keele vastu, paluti uurimuses osalejatel vastata küsimusele „Milline oli
Sinu esimene kokkupuude soome/eesti keelega?“. Vastused sellele küsimusele
on esitatud joonisel 1.



Joonis 1. Eesti ja soome õpilaste esimene kokkupuude naabermaa keelega.

Vastuste hulgas joonistuvad välja kaks suuremat rühma: erinevatel põhjustel naabermaa külastamine ning seal elavad pereliikmed, sugulased, sõbrad. Eesti õpilaste puhul on oluline roll ka koolil, Soome õpilaste puhul eesti juurtel.

Naabermaa külastamine ühel või teisel põhjusel on levinud nii Eestis kui Soomes. Eesti õpilased mainivad võistlusi, vanematega Soome külastamist, Soomes elavate sugulaste külastamist, soomlastest sõpru. Tähelepanu äratav asjaolu, et gümnaasiumiõpilastel esineb seda vastusevarianti põhikooliõpilastest umbes kaks korda vähem. Sellise tulemuse põhjused vajavad aga täiendavat uurimist. Ka Soome õpilaste vastustes on kesksel kohal perereisid Eestisse ning seal elavate pereliikmete ja sugulaste külastamine, samuti eestlastest sõbrad. Enim levinud vastused on näiteks järgnevad:

Siis kui käisin esimest korda soomes reisil perega. Olin umbes 4 aastane. (Siim)

'Olen reisinud palju eestis ja meie pere on käinud seal igaaastaselt.' (Tuomas)

Suur osa vastajatest, Soome õpilaste puhul lausa 80%, on puutunud õpitava keelega esmakordselt kokku seda keelt oskavate pereliikmete või sõprade tõttu.

Minu tädi oskab ja on elanud soomes mingi 1 aasta. (Tiina)

'Minu mamma on alati rääkinud minuga eesti keeles ja papa soome ja eesti segakeeles' (Matti)

Pereliikmete keeleoskus ning huvi naabermaa keele ja kultuuri vastu ning positiivne suhtumine sellesse võib seega olla oluline esmase huvi ärataja, mis viib hiljem süstemaatilise keeleõppeni.

'Olen külastanud lapsena koos perega Eestit, mis oli minu esimene kokkupuude eesti keele ja kultuuriga. Minu peres oldi juba varem huvitatud eesti keelest ja kultuurist.' (Maija)

Soome õpilaste puhul mängib suurt rolli eesti päritolu, Eesti õpilaste hulgas on soome juurtega vastajaid vähem.

Ma olen 57% soomlane ja palju on inimesi mu suguvõsast soomlasi. (Tauno)

'Mu ema on eestlane nii et temaga on väikesest peale tulnud rääkida eesti keelt. Oleme ka perega sageli käinud Eestis sugulasi külastamas.' (Riina)

Eesti õpilaste hulgas on siiski üsna arvukalt (põhikooliõpilastest kolmandik ja gümnaasiumiõpilastest viiendik) noori, kelle esimene kokkupuude soome keelega toimub koolis teist võõrkeelt valides:

6 klassis hakkasime seda õppima. (Mart)

Koolide võõrkeelte valik mõjutab niisiis samuti oluliselt noorte otsuseid oma haridustee kujundamisel: valida saab selle vahel, mida pakutakse. Tavalisem on siiski erinevate tegurite põimumine, nagu järgnevas näites:

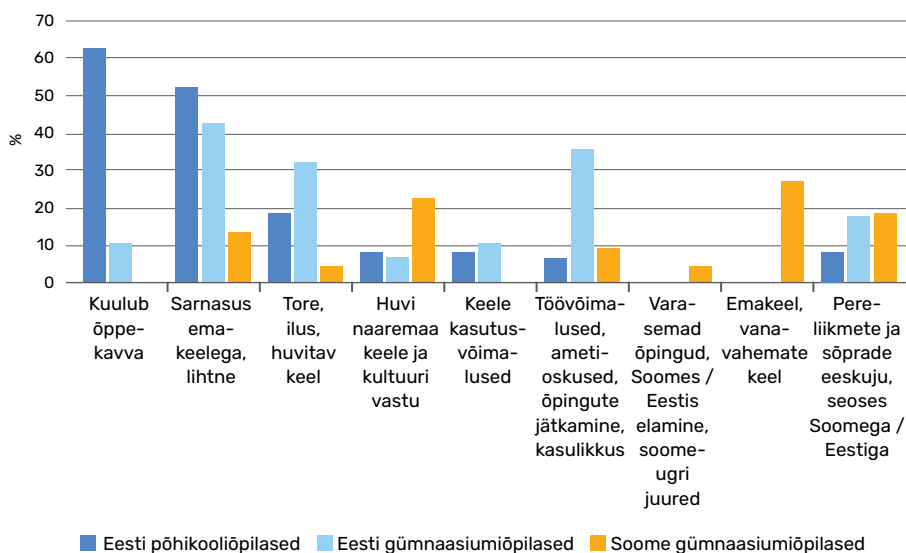
Koolis ja perekonnaga, sest üks pool perest elab soomes. (Kadri)

Vähem on naabermaa keelega esmakordselt kokku puutunud iseseisvalt õppides, Soomes või Eestis elades, eesti õpilased ka televisiooni, sarjade, kaartide jms ning Soome turistide kaudu. Otsustavaks võib aga saada ka üks värvikas hetk:

Ma vaatasin google mapi pealt eesti ümbrust millegi pärast ma ei tea miks ja ma nägin soome riiki. (Sven)

Keele õppimise põhjused, keeleõppekogemus ja õpimotivatsiooni muutumine

Õpimotivatsiooni väljaselgitamiseks küsiti Eesti ja Soome kooliõpilastelt, miks nad otsustasid hakata õppima naabermaal kõneldavat lähisugulaskeelt. Õpitavaks võõrkeeleks soome ja eesti keele valimise põhjused on esitatud joonisel 2.



Joonis 2. Eesti ja Soome õpilaste naabermaal kõneldava lähisugulaskeele õppimise põhjused

Erinevalt Soome õpilastest on Eesti õpilastel õpingud ja eriti nende alustamine põhikoolis tingitud suurel määral õppekavast. Eesti põhikoolides tuleb kuuendas klassis valida teine võõrkeel, mille õpe jätkub gümnaasiumis. 2023/2024. õppeaastast on koolidel kohustus pakkuda õpilastele B-võõrkeele õppimiseks valikut vähemalt kahe võõrkeele vahel senise enamasti ainsa võimalusena olnud vene või saksa keele asemel (Savisto *et al.*, 2024). Gümnaasiumis valitakse enamasti ka kolmas võõrkeel, samuti on võimalik õppida mõnd keelt valikainena. Valikut soome keele kasuks mõjutavad mitmed asjaolud, neist enim eesti ja soome keele sarnasusest tulenev õppimise oletatav lihtsus.

Mul oli valik vene, saksa ja soome vahelt valida ja soome kõlas kõige lihtsamalt.
(Mari)

Õpimotivatsiooni toetab ka Eesti ja Soome geograafiline lähedus, mis loob eeldused kasvõi põgusaks kokkupuuteks naabermaaga ja tekitab huvi selle keele ja kultuuri vastu. Eriti on huvi keele ja kultuuri vastu lisaks keelte sarnasusele

olulisel kohal soome gümnaasiumiõpilaste vastustes. Eesti õpilased mainivad seda õppimise põhjust mõnevõrra vähem.

Soome keel pakub mulle huvi kuna see on meie naaber riik mille keel on meie omale väga sarnane. (Mart)

‘Olen huvitatud eestist ja mulle meeldib seal reisida.’ (Suvi)

Õpilased, eriti Eesti gümnasistid peavad soome keelt toredaks, ilusaks, kaunikõlaliseks ja huvitavaks keeleks.

Sest see tundus nagu kõige lihtsam valik keelte valimisel, aga tegelikult on see soome keel väga ilus ja oleks tore kui oskaks mingit muud keelt peale inglise keelt. (Siim)

‘Paljud väljendid on minu arvates huvitavad ja kaunid. Näit „Mina olen sinu juures“ ehk olen sinu juures on huvitav. See kõlab soomlase kõrvus nagu oleks teise juurel. Minu arvates see on vaimustav viis kirjeldada antud olukorda’ (Suvi)

Vastajad rõhutavad motivatsiooniallikana õpitava keele kasutusvõimalusi, mis samuti on vähemalt osaliselt tingitud maade naabrusest. Kui õpitavat keelt saab praktiseerida harrastustegevuses, turismireisil, vahetusõpilasena, kodulinna tänavatel, sõpradega suheldes, annab see keeleõppele lisamõõtmte.

Ma tegelen spordialaga kus kasutatakse palju soome keelt (ratsasport). Tuttavaid on ka soomes ja nendega oleks ka tore osata rääkida. Soome keel tundub mulle ka tegelikult väga põnev. See on huvitav ja loogiline. Tuleviku mõttes tundub kõige mõistlikum just seda õppida. (Kaia)

‘Mind huvitavad üleüldse keeled ja oleks tore võida käia näiteks Tallinnas ilma et oleks vaja kasutada inglise või soome keelt’ (Lassi)

Vastustes mainitakse ka varasemat Eestis või Soomes elamist ja soome-ugri juuri.

Sest ma juba kunagi teadsin soome keelt, aga ma unustasin seda ja tahtsin uuesti õppima hakata. (Igor)

‘Eesti keelt ja kultuuri on mind motiveerinud õppima esmajoones see, et elasin Eestis ega tahtnud nii-öelda unustada seda kultuuri- ja keeleteadmist, mis mulle oli kogunenud. Tahaksin ka suuta vestelda eesti keeles tuttavatega, kes elavad üha Eestis. Tunnen ka, et eesti keele oskus võiks olla kasuks tööelus.’ (Eemeli)

Tulevased töövõimalused, ametioskuste arendamine ja potentsiaalsed edasised õpingud motiveerivad eriti Eesti gümnaasiumiõpilasi, kuid samu põhjusi on mainitud ka teistes vastajarühmades.

Soomes on Eestile lähedal, on lihtsam õppida, annab rohkem võimalusi tulevikule (Töö ja haridus Soomes). (Tõnis)

'Tahan rääkida paremat eesti keelt vanavanematega ja tahan ka minna kunagi Eestisse õppima.' (Matti)

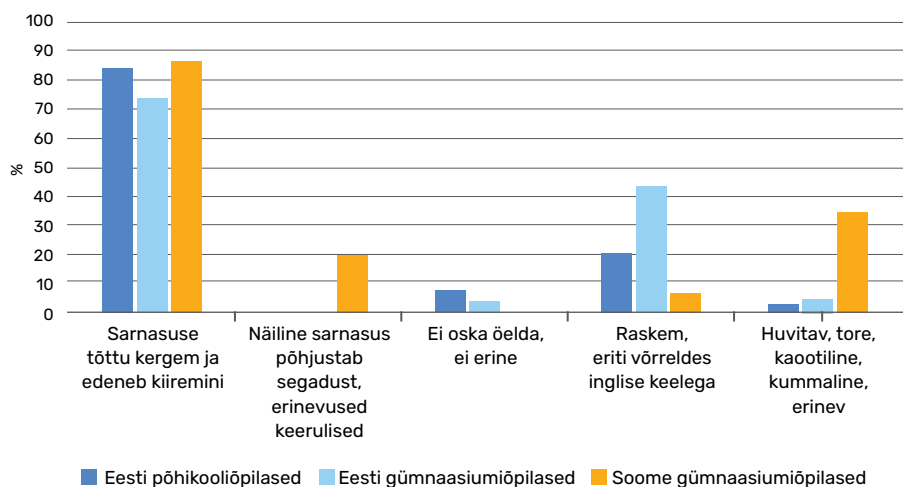
Suur osa uuringus osalenud Soome gümnaasiumiõpilastest on Soomes elavad eesti juurtega noored, kellele eesti keel on kas emakeel, üks kodustest keeltest ja/või vanavanemate keel ja kes tahavad oma keeleoskust säilitada või arendada. Selles vastajarühmas on eriti oluline ka pereliikmete ja sõprade mõju.

'Mu teine emakeel on veidi roostes ja ma tahan õppida rääkima paremini. vana-ema oli rõõmus kuuldes et õpin nüüd eesti keelt nii et sellegi pärast õpin, et oleksin võimeline paremini temaga rääkima.' (Joel)

Lähisugulaskeele õppimise kogemust uuriti kahe küsimuse abil.

1. Milline on sinu arvates soome/eesti keele õppimine võrreldes teiste keeltega?
2. Kuidas on õpingud mõjutanud sinu soome/eesti keele õppimise motivatsiooni?

Õpilaste arvamused soome ja eesti keele õppimisest võrreldes teiste keeltega on esitatud joonisel 3.



Joonis 3. Õpilaste arvamused soome ja eesti keele õppimisest võrreldes teiste keeltega.

Valdav osa vastajatest nii Eestis kui Soomes oli arvamusel, et lähisugulaskeele õppimine on keeltevahelise sarnasuse tõttu võrreldes varem õpitud (peamiselt indoeuroopa) keeltega märgatavalt lihtsam ja edeneb kiiremini. Eraldi toodi välja sarnasused sõnavaras ja grammatikas, aga teadvustati ka sarnast keelesüsteemi toimimispõhimõtet.

Soome keele õppimine on lihtsam, sest see sarnaneb rohkem eesti keelega kui näiteks inglise keel mis ei sarnane üldse palju eesti keelega. (Toomas)

'Eesti keel on soome keelele lähemal kui näiteks inglise keel, nii et sõnu on palju lihtsam õppida.' (Otto)

Kui Eesti õpilaste vastustes domineeris soome keele võrdlus mõne teise, enamasti inglise keelega, siis Soome vastajad tõid pigem eraldi välja eesti ja soome keele näilise sarnasuse, mis võib õppija segadusse ajada.

Ma ei oska võrrelda saksa keelega, aga tean, et vene keel on raskem kuna seal on mingid teised tähed, aga inglise keelega võrreldes on see natuke raskem. (Mart)

'Sõnavara õppimine on lihtsam ja kiirem, samuti on grammatika lihtsam omandada. Ainus oht seisneb selles, et ei õpi sõnu korralikult ja siis eksib tähendusega, kui sõnad, mis on üksteisele lähedased, tähendavad täiesti erinevaid asju soome ja eesti keeles (nt „hoone“ vs „huone“).' (Otto)

Keeltevahelisi erinevusi pidasid mõlema maa õpilased ootuspäraselt sarnasustest raskemini omandatavateks. Eesti õpilaste hulgas oli neid, kes pidasid soome keele õppimist raskemaks kui inglise keele õppimist, seletades seda inglise keele õpingute varasema alguse ja ingliskeelse keskkonna kättesaadavusega. Samamoodi arvasid ka mõned Soome gümnaasiumiõpilased.

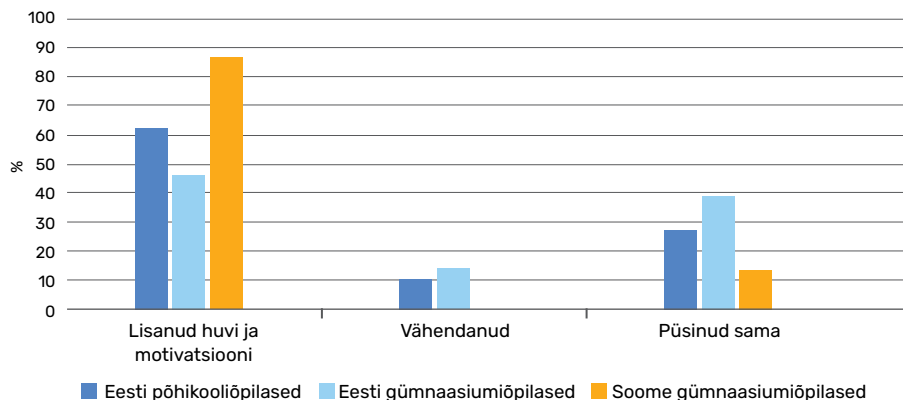
See on lihtsam kui vene keel, aga raskem kui inglise keel kuna inglise keelt on igal pool. (Kadri)

'Eesti keel on olnud raskem ja lihtsam, sõltuvalt sellest, millega võrrelda. Võrreldes inglise keelega võib-olla raskem, kuid võrreldes prantsuse keelega palju lihtsam.' (Antti)

Soome gümnaasiumiõpilaste arvates on eesti keele õppimine ka tore, huvitav, teistest keeltest erinevuse tõttu põnev ja kummaline.

'Huvitav, sest see meenutab samas oma emakeelt soome keelt ja samas on väga erinev.' (Suvi)

Kuidas soome ja eesti keele õpingud on mõjutanud õppijate motivatsiooni, on näha jooniselt 4.



Joonis 4. Õpingute mõju soome/eesti keele õpimotivatsioonile.

Keeleõpe on suurendanud õpimotivatsiooni kõikides vastajarühmades, eriti aga Soome õpilaste seas. Motivatsiooni kasvule aitavad kaasa õppimise suhtelisest lihtsusest tulenevad eduelamused ja keelekasutusvõimalused.

Suurenenud, sest kui mul tuleb midagi hästi välja ja ma võin seda kasutada oma elus, kui ma olin Soomes, siis mul tuleb rohkem huvi ja motivatsiooni õppida edasi. (Tõnis)

'See on hoidnud mind väga motiveerituna ja säilitanud minu õppimissoovi, sest näen ja tunnen, kuidas selle õppimine on aidanud.' (Maija)

Motivatsiooni püsimine samal tasemel tähendab vastajate jaoks enamasti seda, et see on jätkuvalt kõrge ning huvi keele vastu ei ole vähenenud.

Jäänud muutumatuks kuna see on endiselt vajalik ja huvitav. (Kadri)

Enam mainiti motivatsiooni muutumatust Eesti õpilaste vastustes. Nende hulgas eristusid ka selgelt õpilased, kes ei olnud alustanud soome keele õpinguid mitte huvist, vaid kuna oli vaja valida teine õpitav võõrkeel. Selliste õpilaste motivatsioon ei olnud õpingute käigus kasvanud.

vähenenud kuna ma ei õpi seda vabatahtlikult ja minu jaoks see ei paku huvi ja on raske (Argo)

Eesti ja Soome õpilaste motivatsiooni vähenemine võib olla tingitud ka õpiku puudumisest või õpitava materjali keerulisusest: sõnade õppimine või rasked grammatikateemad võivad motivatsiooni vähendada. Seevastu tore ja sõbralik õpetaja suurendab motivatsiooni.

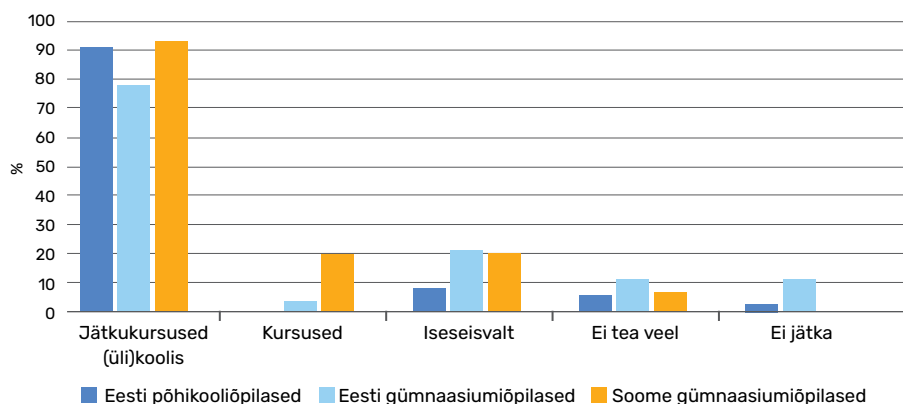
Natuke vähendanud mitte palju kuna on natuke igav sest meil pole õpikut. (Mart)

'Motivatsioon on püsinud kõrgel, kuigi need keeleõppe reaalsused on seda veidi nõrgestanud. Olen suutnud märgata oma keeleoskuses puudujääke, mida tahan nende kursuste abil täita, mis on motivatsiooni positiivselt mõjutanud. Kuid sõnade õppimine on üsna igav ja üksluine, mis mõjutab motivatsiooni negatiivselt.' (Taru)

Tulemused osutavad seega, et õppesituatsioonil on ootuspäraselt mõju õpimotivatsioonile.

Õpingute jätkamine ja keeleoskuse kasutusvõimalused

Uurimuse üks eesmärk oli suunata pilk tulevikku ning selgitada välja, kas ja kuidas kavatsevad küsitlusele vastajad soome või eesti keele oskust edasi arendada ning kuidas omandatud keeleoskust tulevikus kasutada. Keeleõpingutega jätkamise kavatsusi kajastab joonis 5.



Joonis 5. Eesti ja Soome kooliõpilaste kavatsused lähisugulaskeele õpingute jätkamiseks.

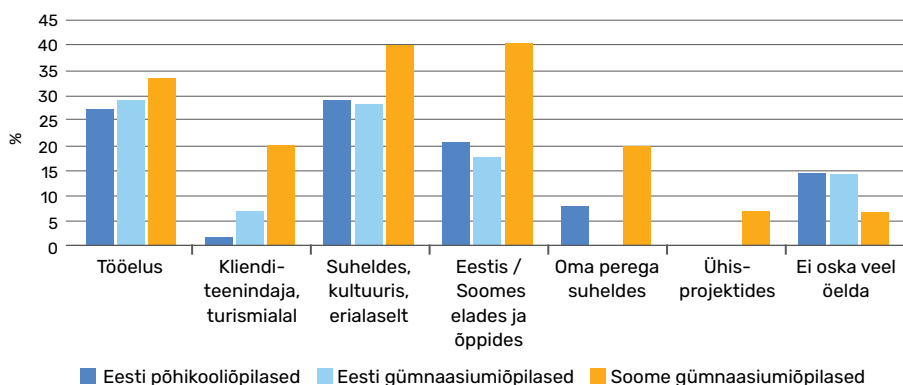
Enamik kõikide vastajarühmade õpilastest kavatseb keeleõpinguid ühel või teisel viisil jätkata, eelistades selleks enamasti oma praeguse või tulevase õppeasutuse pakutavaid võimalusi. Osal nii Eesti kui Soome gümnaasiumiõpilastest on plaanis täiendada oma keeleoskust mitmesugustel kursustel, aga see on siiski pigem varuvariant. Õpilased on kursis ka iseseisva õppimise viisidega, sealhulgas digitaalsete keeleõpperakendustega (Duolingo), ning teavad, kuidas luua enda jaoks keelekeskkonda. Samuti mõistetakse sihtkeelse suhtluse vajalikkust.

Õpiks terve gümnaasiumi seda ja kui on vaja, siis võib ka kursustele minna. (Siim)

Samamoodi nagu praegugi, kool ja Duolingo. Tahan proovida ka Soome meelelahutust (muusika, videod jne). (Tõnis)

'Jah. Järgmise kursuse teen iseseisvalt ja kui see läheb hästi, siis võib-olla ka teised kursused. Pärast keskkooli, kui on veel vajadus, käiksin tõenäoliselt õhtuti eesti keele kursustel.' (Maija)

Küsitlusele vastajatel on selged tulevikuplaanid ja väiksel osal lisaks ka juba olemasolev kogemus, kuidas omandatud keeleoskust kasutada (vt joonist 6).



Joonis 6. Eesti ja Soome õpilaste kavatsused soome ja eesti keele kasutamiseks tulevikus.

Õpilaste vastustest tõusevad selgelt esile kolm valdkonda: tööelu, Soomes või Eestis elamine ja õppimine ning naabritega suhtlemine, naabermaa kultuurist osasaamine kõige laiemas mõttes. Keeleoskuse eelised tööelus esitati ilmselt vastajate noorusest tulenevalt enamasti üldisel tasandil, konkreetsemalt on nimetatud klienditeenindust ja turismiala. Samuti on kõikides vastajarühmades arvukalt neid, kes kavatsevad lühemat või pikemat aega elada ja õppida naabermaal. Keeleoskus on vastajate arvates vajalik oma pere ja lähedastega suhtlemisel ning mitmesugustes ühisprojektides osalemisel. Nende vastajate hulgas, kes ei osanud oma plaanide kohta veel midagi konkreetset öelda, oli mitmeid sisemiselt motiveeritud õpilasi, kes õpivad naabermaa keelt iseenda jaoks, lihtsalt huvist.

Just, tööelus – kui lähen töötama võin suure uhkusega öelda, et valdan soome keelt. (Madis)

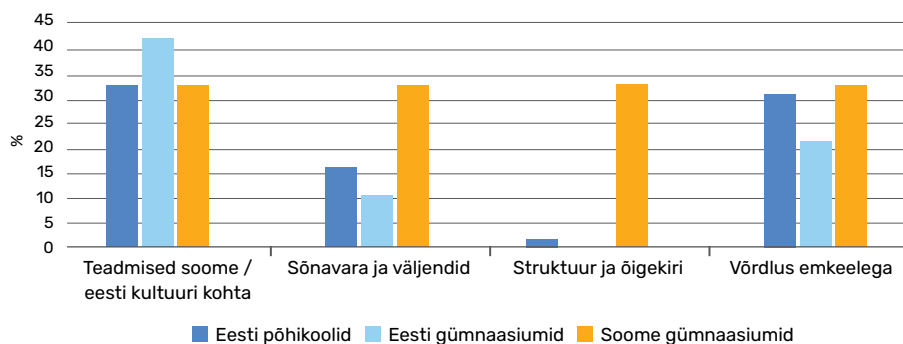
Kui vaja siis suhtleksin soome keelsete klienditega soome keeles ja kui reisin Soome siis üritaksin võimalikult palju kohalike inimestega soome keelt rääkida. (Andreas)

'Tööelus ja perega vesteldes.' (Joel)

'Sooviksin tulevikus rohkem eesti keelt rääkivate inimestega suhelda. Lisaks oleks huvitav rohkem tutvuda eesti kultuuriga, nagu muusika ja kirjandus, ning võimaluse korral isegi Eestis õppida.' (Päivi)

Keeleteadlikkus

Uurimuses peegeldavad õpilaste keeleteadlikkust ja selle dünaamikat vastused küsimusele, mida huvitavat on nad õpingute käigus teada saanud a) vastavalt soome või eesti keele ja kultuuri kohta ja b) oma emakeele kohta. Õpilaste vastused esimesele alaküsimusele on rühmitatud nelja ühendavasse kategooriasse (vt joonist 7).



Joonis 7. Eesti ja Soome õpilaste sugulaskeele õpingute käigus saadud uued teadmised

Emakeele ja õpitavate keelendite analüüs ja nende omavaheline võrdlemine on lähisugulaskeele õppimisel kõikides vastajarühmades ootuspäraselt olulisel kohal. Pakub ju keelesugulusest tulenev keeltevaheline sarnasus võrdluseks rohkelt ainekust (vt ka nt Martin, 2006) ja nii on ka sarnasused ja erinevused kergemini märgatavad kui geneetiliselt ja tüpoloogiliselt kaugema ja erinevama keele puhul. Väga tüüpilised vastused on järgnevates näidetes esinevad:

Soomlastel on huvitav keel ja eesti keelega sarnane. (Sven)

'Et soome ja eesti keel on sarnased keeled.' (Antti)

Märkimist väärt on asjaolu, et eesti ja soome keele erinevust mainivad vaid vähesed õpilased, enamik rõhutab kahe keele sarnasust. Keeltevahelist erinevust nähakse pigem motivatsiooni allikana: erinevused on huvitavad ja suurendavad soovi enam teada saada.

Et soome keel on eesti keelega tegelt rohkem erinev kui ma arvasin. (Mari)

'Eesti keele käänded ja nende erinevused võrreldes soome keelega on olnud huvitavad, samuti on olnud põnevad tegusõnade pöörded.' (Antti)

Lähte- ja sihtkeelt omavahel võrreldes on võrdlusobjektiks esmajoones sõnavara ja väljendid, struktuurile ja õigekirjale pööratakse vähem tähelepanu. Samas on täheldatav erinevus Eesti ja Soome õpilaste vahel: Soome gümnaasiumiõpilased toovad võrdlemisel sõnavara ja struktuuri sarnasuse välja Eesti õpilastest enam. Eesti gümnaasiumiõpilased seevastu ei maini keelestruktuuri üldse ning põhi- kooliõpilastest teevad seda vaid üksikud.

Õpingute käigus saadud uutest teadmistest on eriti Eesti õpilaste vastustes kesksel kohal konkreetsed teadmised naabermaa kultuuri, ühiskonna ja looduse kohta. Näiteks nimetatakse Soome iseseisvuspäeva, „Finlandia“-hümni, Aleksis Kivit, muumitrolle, Angry Birds'e, Soome linnu, mämmi, sauna, Nokiat, polaarööd, Soome rahvuslooma karu, Soome kaht riigikeelt, Eesti ja Soome hümnide sarnasust, erinevust Eesti ja Soome koolikorralduses, sallivat suhtumist erinevustesse.

Soomes on suhtumine üldiselt rohkem rahulik ja salliv. Finne ei huvita eriti, kuidas inimesed välja näevad, nad väärtustavad rohkem sisemist olemust ja ausust. Soomes on loomulik olla omaette ja mitte tunda survet vastata ühiskonna iluideaalidele. (Toomas)

Soome gümnaasiumiõpilased on oma vastustes vähem konkreetsed ning mainivad üldisemalt teadmisi eesti kultuuri ja poliitika kohta ning eestlaste viisakat suhtlemiskultuuri. Nii võibki tõdeda, et Soome õpilaste õpingute käigus saadud teadmised on esmajoones keele(struktuuri)kesksed, Eesti õpilastel aga kultuuri ja ühiskonnakorraldusega seotud. Seega saab taas kord kinnitust tuntud tõsiasia, et keel avab ukse kultuuri juurde.

Oma emakeele kohta teada saadud uutest teadmistest on kõikides vastajarühmades valdav õpitava keele sarnasus oma emakeelega.

Olen saanud teada ka oma emakeele kohta, et see on suhteliselt sarnane soome keelega. (Andreas)

Soome õpilased toovad eraldi välja astmevahelduse ja sõnamuutmissüsteemi.

'Olen hakanud mõistma, kuidas soome keeles näiteks käänded tegelikult toimivad või kuidas nõrk ja tugev tüvi toimivad. Samuti on olnud huvitav kuulda, millest erinevused tulenevad ja kuidas riikide ajalugu on mõjutanud keeli (näiteks eesti laensõnad saksa keelest).' (Otto)

Eesti põhikooliõpilaste arvates on eesti keeles palju reegleid, soomlaste arvates on neid vähem kui soome keeles.

Soome keel on väga sarnane eesti keelega ja eesti keeles on palju reegleid. (Mari)

'Eesti keeles on vähem grammatikareegleid kui soome keeles' (Suvi)

Arutelu ja piirangud

Selle sajandi algusest on keele õpimotivatsiooni uuritud mitmetahulise nähtusena ja eriti keeleõppija minapildi, identiteedi ja autonoomia ning tegutsemise vaatenurgast. Valdkonna uusimates teooriates (Ushioda 2013, 2018; Ushioda & Dörnyei 2017) visandataksegi mitmekeelset ideaalmina, kuna tänapäeva maailmas peaksid õppijad olema valmis õppima ka teisi keeli lisaks globaalsele inglise keelele. Eestis ja Soomes võib üks nendest keeltest olla naabermaal kõneldav lähisugulaskeel, Eestis soome ja Soomes eesti keel. Selle uuringu tulemused osutavad, et soome ja eesti keele õpitavaks keeleks valimise põhjused hõlmavad enamasti rohkem kui üht keele õpimotivatsiooni tasandit, mis omavahel põimuvad.

Õpilaste esimesed kokkupuuted vastavalt soome või eesti keele ja kultuuriga sõltuvad paljuski mikro- ja mesotasandi teguritest: peretaustast, pere sidemetest naabermaaga ja/või huvist selle keele ja kultuuri ning külastamise vastu. Naabermaad võidakse külastada väga erineva tegevuse, näiteks mõne harrastuse tõttu. Samas on Eesti õpilaste hulgas märkimisväärne osa neid, kes puutuvad soome keelega esimest korda kokku alles koolis, alustades selle õppimist teise või ka kolmanda võõrkeelena. Nii saab kool mesotasandil ja ühiskond makrotasandil oma valikute kaudu mõjutada õppijate keelevalikuid ja keele õpimotivatsiooni kujunemist. Õppijate keeleõpingud ja nende taustal toimiv keeleõppimise motivatsioon aitavad aga omakorda säilitada ja laiendada naabermaal kõneldava lähisugulaskeele oskust, mitmekesisistades nii ühiskonnas kõneldavate keelte spektrit.

Soome või eesti keele õppimise valimiseks on õpilastel nii integratiivseid kui instrumentaalseid põhjuseid, mis langevad suures osas kokku varasemate uurimuste tulemustega (Tender & Soosaar, 2017; Õis, 2014). Integratiivsete põhjuste

hulka kuuluvad huvi naabermaa keele ja kultuuri vastu, õpitav keel emakeelena ja/või vanavanemate keelena ning soome-ugri juured, varasem elamine, töötamine või õppimine naabermaal, õpitava keele huvitavus, toredus ja ilu. Instrumentaalsed põhjused on aine kohustuslikkus õppekavas, töö-, õppimis- ja ametioskuste arendamisvõimaluste lisandumine ning pereliikmete soovitus või eeskuju. Instrumentaalne ja integratiivne motivatsioon võivad esineda ka koos ja olla omavahel läbi põimunud; neid nähakse pigem üksteist täiendavatena (Ellis, 2000). Nii seostusid Eesti õpilaste vastuste hulgas domineerinud instrumentaalsed põhjused – vajadus valida teine võõrkeel, soome keele lihtsus, õppimis- ja töövõimalused – positiivse suhtumisega naabermaa keelde ning huviga selle kultuuri vastu. Soome noored hakkasid eesti keelt õppima valdavalt perekondlike suhete ja eesti juurte ning keele- ja kultuurihuvi tõttu. Sarnasus emakeelega sisaldab endas nii integratiivset kui instrumentaalset mõõdet ning on seotud ka õppesituatsiooniga: ühelt poolt suurendavad sarnasused ja erinevused huvi nii emakeele kui õpitava keele vastu ja lisavad teadlikkust nende kohta, teisalt on keeleõppimise suhteline lihtsus pigem väline tegur, mis valikut toetab. Keele kasutamise ja praktiseerimise võimalused on tõlgendatavad ühelt poolt integratiivsetena, võimalusena saada osa naabermaa kultuurist, lugeda oma eriala tekste jne, teisalt on need seotud õppesituatsiooniga.

Niisiis näitavad eesti ja soome keele õppijate vastused mõlemal maal kujukalt keeleõppevalikute integratiivsete ja instrumentaalsete põhjuste kombinendumist ja vastastikust üleminekut: näiteks kasvab väga sageli kohustuslikust ainekõigusest välja sügav huvi naabermaa keele ja kultuuri vastu, omandatud keeleoskust ja kultuuriteadmisi kavatsetakse hiljem rakendada aga edasistes õpingutes või tööelus.

Õpilaste arvamused soome ja eesti keele õppimisest võrdluses teiste varem õpitud keeltega osutavad samuti keele õpimotivatsiooni mikro-, meso- ja makrotasandite põimumisele. Emakeelega struktuurilt ja sõnavaralt sarnase lähisugulaskeele õppimine on võrreldes teiste keelte õppimisega õpilastele üldjoontes märgatavalt lihtsam, pakub suhteliselt kiire edenemise tõttu eduelamusi ja kujundab nii mikrotasandil positiivselt mitmekeelse keeleõppija minapilti, olles „huvitav“, „põnev“, „tore“ jne. Samas ei ole soome ja eesti keel meso- ja makrotasandil oma kasutusvõimaluste poolest sama kättesaadavad kui globaalne inglise keel, mille õppimine on nii mõnegi õpilase arvates seetõttu kergem.

Eesti ja Soome õpilaste vastused näitavad ka, et juba olemasolevat kõrget keele õpimotivatsiooni säilitab või suurendab veelgi motivatsiooni kolme komponendi – integratiivsuse, instrumentaalsuse ja õpituatsiooni suhtumise – positiivne koostoime. Eriti oluline on seejuures integratiivne komponent, õpilase sisemine motiveeritus. Kui õpilane on alustanud keeleõpinguid mitte oma

huvi, vaid valikute puudumise tõttu, võib motivatsioon jäädagi madalaks või puududa üldse. Õpimotivatsiooni kohatine vähenemine võib muuhulgas olla tingitud suhtumisest õpistuatsiooni või mõnesse selle komponenti, sellest, kui atraktiivseks peab õpilane õppematerjale, -meetodeid, õpetajat ja õppimis-olukorda üldiselt. Kui need või osa nendest on tema jaoks atraktiivsed, siis on motivatsioon ka kõrgem, kui vastupidi, siis mitte.

Õpilaste tulevikukavatsused soome või eesti keele õpingute jätkamisel ja omandatud keeleoskuse kasutamisel näitavad keele õpimotivatsiooni tasandite põimumist eriti meso- ja makrotasandil. Õpingute jätkamisel eelistatakse selgelt oma praegust või tulevast õppeasutust, kuid ollakse üsna hästi teadlikud ka muudest, sealhulgas iseseisva õppimise võimalustest. Omandatud keeleoskust on kavas kasutada eestlaste ja soomlaste omavahelises suhtluses, naabermaa kultuurist osasaamisel, Soomes või Eestis elades ja õppides ning tööelus.

Eesti ja Soome õpilaste vastuste põhjal võib järeldada, et lähisugulaskeele õppimine aitab märgatavalt kaasa õpilaste keeleteadlikkuse kujunemisele ja arenemisele, kuna pakub kaugemate ja erinevamate keeltega võrreldes rohkem ainet keelendite analüüsiks ja võrdluseks, arendades nii keele teadliku tajumise oskust kui ka võimet teadlikult peegeldada keelt ja selle olemust. Taas sai kinnitust tõsiasi, et õppija otsib uues õpitavas keeles eelkõige sarnasusi, et luua seoseid lähte- ja sihtkeele vahel (Ringbom & Jarvis, 2009). Oluline on seegi, et lähisugulaskeele puhul edeneb keeleõppeprotsess kiiremini ja koos sellega kujuneb kiiremini ka keeleteadlikkus. Suurenenud keeleteadlikkusega kaasnevad uued oskused ja võimed kanduvad üle teistegi võõrkeelte õppimisse ja loovad nii eeldused teadliku ja ennast juhtiva keeleõppija kujunemiseks.

Õpilaste vastustest ilmnes soome ja eesti keele õpimotivatsiooni ja -kogemuse ulatuslik kokkulangevus. Üksikuid erinevusi esines pigem rõhuasetustes. Nii nimetasid Eesti õpilased rohkem instrumentaalseid (õppekava), Soome õpilased integratiivseid (eesti juured) motivatsioonitegureid. Keeleõppe käigus omandatud teadmistest mainisid Soome õpilased enam sõnavara ja struktuuri sarnasust, Eesti õpilased kultuuri ja ühiskonnakorraldusega seonduvat.

Eesti kooliõpilaste soome ja Soome õpilaste eesti keele õpikogemust käsitleva uuringu tulemuste tõlgendamisel tuleb arvestada uuringus osalenud eesti keele õppijate väga piiratud hulka, mistõttu tuleks tulemusi näha pigem suunda andvatena. Siiski peegeldab küsitlusele vastajate koosseis adekvaatselt soome keele õppe tegelikku olukorda Eestis ja eesti keele õppe tegelikku olukorda Soomes. Eesti vastajate hulgas on nii Põhja- kui Lõuna-Eesti kool, nii põhikooli- kui ka gümnaasiumiõpilased, Soomes on esindatud ainsana eesti keele kui võõrkeeleõpet pakkuv Sibeliuse gümnaasium. Arvestada tuleb sedagi, et õpilaste vastuseid on kodeerinud vaid üks kodeerija.

Järeldusi ja soovitusi

Eesti õpilaste soome keele ja Soome õpilaste eesti keele õpikogemuse analüüsi põhjal võib tõdeda, et on mitmeid tegureid, mis soodustavad naabermaal kõneldava lähisugulaskeele senisest varasemat ja ulatuslikumat õpet. Geograafilise läheduse ja kahe naabermaa ühiskondliku, kultuuri- ja majanduselu tiheda põimumise tõttu on paljudel õpilastel kokkupuuteid soome või eesti keelega reisimise, perekondlike sidemete, sõprade või harrastuste tõttu. See loob positiivse suhtumise õpitavasse keelde juba enne õpingute algust ja on üks olulisematest põhjustest, miks valitakse õpitavaks keeleks soome või eesti keel. Tegelik kogemus ja teadmine õpitava keele kasutusvõimalustest hoiab õpimotivatsiooni üleval. Õpilaste vastused näitavad ka kujukalt, kui suurel määral on Eesti ja Soome ühiskonnad omavahel läbi põimunud ning kui tihedad on sidemed üksikisikute ja organisatsioonide vahel.

Samas on arvestatav hulk Eesti õpilasi, eriti põhikoolis, kelle esimene kokkupuude soome keelega toimub alles siis, kui oli vaja valida teine õpitav võõrkeel. Siin saab haridussüsteem pakutavate keelte valikuga õpilaste motivatsiooni mõjutada. Eesti ja Soome vaheliste sidemete jätkusuutlikkuse tagamiseks on oluline, et Eesti põhikoolis pakutavate keelte hulgas oleks ühe võimalusena soome keel ning Soome koolides oleks senisest enam võimalusi õppida eesti keelt võõrkeelena.

Soome või eesti keele õppimise kogemus on enamikul õpilastest väga positiivne, algset positiivset motivatsiooni veelgi suurendav või seda säilitav. Lähisugulaskeele õpet peetakse võrreldes teiste keeltega valdavalt lihtsaks esmajoones emakeele ja õpitava keele sarnasuse tõttu. Sarnase keele õppimine edeneb eriti alguses võrreldes kaugemate keeltega kiiremini ja seetõttu on enamatel õpilastel võimalik kogeda eduelamust. Arusaam endast eduka keeleõppijana loob hea aluse kõikide järgmiste võõrkeelte õppeks. Õpilaste vastustest selgus aga ka, et nii mõnegi jaoks on soome keelt inglise keelest keerulisem õppida, sest inglise keel ümbritseb neid kõikjal ja selle õppimine esimese keelena algab varem, samas kui soome keelt pole võimalik pidevalt praktiseerida. Just seetõttu tasuks kaaluda, kas inglise keele valimine esimeseks võõrkeeleks on piisavalt põhjendatud või võiks selleks olla mõni teine võõrkeel, sealhulgas Eestis soome ja Soomes eesti keel.

Keeleteadlikkuse komponentidest oli soome või eesti keele õppimisel kesksel kohal ja leidis enim arendamist emakeele ja õpitava keele võrdlemise oskus, mis on alus mistahes uue keele õppimisele. Lisaks saadi palju uusi teadmisi sõnvara ja väljendite ning grammatika, samuti naabermaa kultuuri kohta. Valdav osa õpilastest kavatseb tulevikus soome või eesti keele õpet jätkata, eelistatavalt praeguses või tulevases õppeasutuses, aga ka muudel kursustel ja iseseisvalt.

Omandatud keele- ja kultuuriteadmisi kavatsetakse kasutada eestlaste ja soomlaste omavahelises suhtluses, erialategevuses ja harrastustes, naaberrahva kultuurist osa saades, naabermaal elades ja õppides ning tööelus. Õpilaste kavat-sused keeleoskuse arendamisel ja omandatud keeleoskuse kasutamisel vastavad seega tegelikule olukorrale ühiskonnas ning on kooskõlas tööturu vajadustega: varasemate uuringute põhjal (Simmul, 2017) on soome keel Eesti tööturul inglise ja vene keele järel tähtsuselt kolmas keel, eesti keel Soome tööturul viies keel.

Niisiis on olemas mitu eeldust senisest varasemaks ja laialdasemaks keele-õppeks: õppijate eelnevad kokkupuuted õpitava keelega, positiivne suhtumine keelde ning soov seda pikaajalisemalt õppida, eduka keeleõppe kogemus, aga ka ühiskonna vajadus naabermaa keele oskajate järele. Takistuseks võib saada ressursi-, eriti õpetajate puudus. Viimane peaks siiski olema õpetajaid ettevalmistavate ülikoolide, koolide, erialaliitude ja teiste asjaomaste institut-sioonide ühiste pingutustega ületatav.

Tänusõnad

Abi eest materjali kogumisel on autor südamest tänulik Imbi Kulbile Tallinna Laagna gümnaasiumist ja Katrin Raidmale Tartu Karlova koolist ning Marjo Melale Helsingi Sibeliuse gümnaasiumist. Samuti kuulub autori tänu nende õppeasutuste õpilastele, kes väljendasid oma soome ja eesti keele õppimisega seotud mõtteid. Andmete eest Eestis soome keelt õpetavate koolide kohta pälvib tänu Soome Instituudi programmijuht Liina Ergma.

Kasutatud kirjandus

- Aaviksoo, J., & Virolainen, A.-M. (2022). *Raport 1+1=3. Eesti ja Soome tulevikukoostöö raport*. <https://um.fi/documents/35732/0/EE-FI+koost%C3%B6%C3%B6raport+EST1+l%C3%B5plik.pdf/8593cee3-f215-bb4b-63f5-f87578ae2883?t=1664801201715>
- Byalystok, E., & Ryan, E. B. (1985). Toward a definition of metalinguistic skill. *Merrill-Palmer Quarterly*, 31(3), 229–251.
- Cook, V. (2016). Premises of multi-competence. In V. Cook, L. Wei (Eds.), *The Cambridge Handbook of Linguistic Multi-Competence* (pp. 1–25). Cambridge: Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9781107425965.001>
- Dewaele, J.-M. (2016). Multicompetence and personality. In V. Cook, L. Wei (Eds.), *The Cambridge Handbook of Linguistic Multi-Competence* (pp. 403–419). Cambridge: Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9781107425965.019>

- Douglas Fir Group (2016). A transdisciplinary framework for SLA in a multilingual world. *The Modern Language Journal*, 100 (Supplement 2016), 19–47. <https://doi.org/10.1111/modl.12301>
- Dörnyei, Z. (1998). Motivation in second and foreign language learning. *Language Teaching*, 31(3), 117–135. <https://doi.org/10.1017/S026144480001315X>
- Dörnyei, Z., & Ushioda, E. (2021). *Teaching and researching motivation* (3rd edition). Harlow: Longman.
- Eesti keelehariduspoliitika ülevaade. Muutuva ühiskonna keelehariduspoliitika: tuleviku kujundamine (2011). Haridus- ja teadusministeerium. Euroopa Nõukogu keelepoliitika talitus <https://dspace.ut.ee/server/api/core/bitstreams/605973e7-23c1-41fc-ac51-6da92f0b264a/content>.
- Ellis, R. (2000). *Second Language Acquisition*. 4th edition. Oxford: Oxford University Press.
- EVSVA (2014) = Eesti võõrkeelte strateegia (2009–2015) täitmise vahearuanne 2009–2013 <https://www.hm.ee>.
- Gardner, R. C. 2005. Integrative motivation and second language acquisition. *Canadian Association of Applied Linguistics/Canadian Linguistics Association Joint Plenary Talk* – May 30, 2005, London, Canada. University of Western Ontario.
- Henry, A. (2015). Dynamics of L3 motivation. A Longitudinal Interview/Observation-Based study. In Z. Dörnyei, P. D. MacIntyre & A. Henry (Eds.), *Motivational Dynamics in Language Learning* (pp. 315–342). Bristol: Multilingual Matters.
- Jõerüüt, J., & Ollila, E. (2003). *Eesti ja Soome Euroopa Liidus. Soovitused*. http://www.vm.ee/sites/default/files/content-editors/web-static/437/Eesti_soome_%20ek.pdf
- Kaivapalu, A. (ilmumas). Eesti-Soome keelesild muutuste tuules: keeleõppe olukorrast, motivatsioonist ja mõjust kultuurisuhetele. In P. Grönholm, K. Piirimäe, & R. Taavetti (Toim.), *Näkymättömät sillat. Suomalaisvirolaisia suhteita, verkostoja ja toimintaa 1900- ja 2000-luvuilla*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Kaivapalu, A. (2020). Viron ja suomen samankaltaisuuden vaikutus lähisukukielten oppimiseen ja virolaisten ja suomalaisten kanssakäymiseen. In R. Aho, K. Kumer-Haukanömm (Toim.), *Liikkuvuus, muuttoliike ja yllirajaiset suhteet Suomen ja Viron välillä* (lk 220–236). Turku: Siirtolaisuusinstituutti.
- Kaivapalu, A. (2009). Vironkielisen suomenoppijan äidinkieli – ongelma, haaste vai voimavara? *Virittäjä*, 3, 382–401.
- Kangasvieri, T. (2022). „Mielestäni on hyvää yleissivistystä osata muitakin kieliä kuin omaa äidinkieltään.“: kvantitatiivinen tutkimus suomalaisten perusopetuksen yläkoulun oppilaiden vieraan kielen oppimismotivaatiosta. JYU Dissertations 563. Jyväskylän yliopisto. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-9208-8>
- Kangasveri, T., Huhta, A., & Kalaja, P. (2023). Motivoimalla monikieliseksi maa-ilman kansalaiseksi. In A. Pitkänen-Huhta, K. Märd-Miettinen & T. Nikula (Toim.), *Kielikoulutus mukana muutoksessa – Language education engaging in change. AFinLA-teema / n:o 16*, 30–53. <https://doi.org/10.30660/afinla.126744>

- Lindgren, H. C., & Suter, W. N. (1994). *Pedagoogiline psühholoogia koolipraktikas*. Tartu: Tartu Ülikool.
- Martin, M. (2006). Suomi ja viro oppijan mielessä. Näkökulmia taivutusmuotojen prosessointiin. *Lähivõrdlusi. Lähivertailuja*, 17, 43–59. <https://doi.org/10.5128/LV17.03>
- Okk, G., & Blomberg, J. (2008). *Eesti ja Soome koostöö võimalused*. <https://www.digar.ee/arhiiv/et/raamatud/20166>.
- PKRÕK = Põhikooli riiklik õppekava (2011). *Riigi Teataja I*, 2011, 1 <https://www.riigi-teataja.ee/akt/129082014020>.
- POPSM (2019) = Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden 2014 muutokset ja täydennykset koskien A1-kielen opetusta vuosiluokilla 1–2 (2019). Helsinki: Opetushallitus <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/a1-kielen-opetus-luokilla-1-2>
- Puusa, A. (2020). Näkökulmia laadullisen aineiston analysointiin. In A. Puusa & P. Juuti (Toim.), *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. Luku 9. Helsinki: Gaudeamus. Verkkoversio <https://www.ellibslibrary.com/book/9789523456167>.
- Pyykkö, R. (2017). *Monikielisyys vahvuudeksi. Selvitys Suomen kielivarojen tilasta ja tasosta. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2017:51*. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-535-8>.
- RDEKN (2021) = Rahvastiku demograafilised ja etnokultuurilised näitajad <https://rahvaloendus.ee/et/tulemused/rahvastiku-demograafilised-ja-etno-kultuurilised-naitajad>
- Ringbom, H., & Jarvis, S. 2009. The importance of cross-linguistic similarity in foreign language learning. In M. H. Long, & C.J. Doughty (Eds.), *Handbook of Language Teaching* (pp. 106–118). Oxford: Blackwell. <https://doi.org/10.1002/9781444315783.ch7>
- Savisto, T., Peekman, M., & Põiklik, P. (2024). *B-võõrkeelte õppe laiendamise koolides 2023/2024. õa. Uuringu raport*. Haridus- ja teadusministeerium. https://hm.ee/sites/default/files/documents/2024-11/Uuringu%20raport_B-v%C3%B5%C3%B5rkeeled.pdf
- Simmul, L. (2017). *Võõrkeelte oskuse roll tööturul*. Tartu: Haridus- ja Teadusministeerium. https://www.hm.ee/sites/default/files/uuringud/keelteoskuse_roll_tooturul_veebr2018.pdf.
- SKAR (1997) = Soome keele aineraamat. Rootsi keele aineraamat. Tallinn: Haridusministeerium.
- Strongman, T. K. (2009). *Psühholoogia igapäevaelus: teejuht algajale*. Tallinn: Pegasus.
- TAAL = Tulemusaruande analüütiline lisa (2022). Haridus- ja teadusministeerium https://www.hm.ee/sites/default/files/documents/2023-07/TA_anal%C3%BC%C3%BCtiline_lisa_2022.pdf.
- Tender, T., & Soosaar, S.-E. (2017). Eesti-soome keelesild XXI sajandil. *Keel ja Kirjandus*, 10, 753–770. <https://doi.org/10.54013/kk719a2>

- Tuomi, J., & Sarajärvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi.
- Ushioda, E. (toim.) (2013). *International perspectives on motivation: language learning and professional challenges*. Basingstoke: Palgrave Macmillan. <https://doi.org/10.1057/9781137000873>
- Ushioda, E. (2018). The impact of global English on motivation to learn other languages: toward an ideal multilingual self. *The Modern Language Journal*, 101(3), 469–482. <https://doi.org/10.1111/modl.12413>
- Ushioda, E., & Dörnyei, Z. (2017). Beyond global English: Motivation to learn languages in a multicultural world: Introduction to the special issue. *The Modern Language Journal*, 101(3), 451–454. <https://doi.org/10.1111/modl.12407>
- Vaarala, H., & Riuttanen, S. (2021). Kielenoppiminen on kaikkien oikeus. *Kieli, koulu-tus ja yhteiskunta*, 12(6). <https://www.kieliverkosto.fi/fi/journals/kieli-koulu-tus-ja-yhteiskunta-joulukuu-2021/kielenoppiminen-on-kaikkien-oikeus>
- Vipunen 2022. *Perusopetuksessa opiskeltujen kielten määrä 2021/2022* Opetushallinnon tilastopalvelu. Excel Web Access – /fi-fi/Raportit/Perusopetus – ainevalinnat – kielten lkm.xlsb (vipunen.fi)
- Õis, Ü. (2014). 6.–8. klasside õpilaste soome keele õppimise motivatsioon ja soome keele õppes kasutatavad enesemotiveerimise strateegiad. Magistritöö. Tallinn: Tallinna Ülikool.

Why could the first foreign language in Estonia be Finnish and Estonian in Finland?

Annekatriin Kaivapalu^{a1}

^aUniversity of Helsinki

Summary

From the perspective of early language learning, the article discusses why the first foreign language taught in Estonia and Finland could be the closely related language spoken in the neighbouring country. Traditionally, Estonia and Finland's first foreign language education started in the third grade. Still, since 2020, the beginning of foreign language studies in Finland has been moved earlier: the mandatory first foreign language education must begin no later than the spring of the first academic year. In Estonia, the proportion of children starting foreign language education in the first and second grades has also increased over the past decade. Estonia and Finland's most commonly learned first foreign language is English. Other foreign languages are chosen as the first foreign language significantly less often, and as a result, there has been growing concern in society over the narrowing of language choices in the past decade.

Finnish began to be extensively taught in Estonian general education and vocational schools after Estonia regained independence. Interest in learning Finnish as a second foreign language increased after the full-scale war in Ukraine began. In the 2024–2025 academic year, nearly 3,000 students in Estonian general education schools were learning Finnish. Estonian is taught extensively as a foreign language in Finland at Helsinki's Sibelius High School. Education is conducted both in-person and through online courses. Students from other Helsinki schools can also participate in the latter. In other Finnish schools, Estonian language education has been more sporadic, primarily dependent on the availability of teachers with Estonian language skills.

The discussion is based on a comprehensive study conducted in the 2024–2025 academic year in Estonian and Finnish general education and universities, examining the state of Finnish language education in Estonia and Estonian language education in Finland, focusing on the language learning experiences of Estonian primary and secondary school students learning Finnish and Finnish high school students learning Estonian. The article seeks to answer the following questions:

¹ University of Helsinki, Unionkatu 40, Metsätalo FIN-00014; annekatriin.kaivapalu@helsinki.fi.

1. What was the students' first encounter with the neighbouring country's language?
2. What are the reasons for learning Finnish or Estonian, the language learning experience, and how has motivation changed during studies?
3. Has learning a closely related language contributed to the development of language awareness?
4. How do students plan to develop further and use the acquired language skills and cultural knowledge, and how does this affect relations between the countries?

The study data were collected from December 2024 to February 2025 using a structured online survey, utilizing the University of Helsinki's electronic survey environment E-lomake (<https://elomake.helsinki.fi>). A total of 15 high school students from Finland, 28 high school students, and 48 primary school students from Estonia responded to the survey. Descriptive statistics and qualitative content analysis were used to analyse the responses.

Based on the analysis of the language learning experiences of Estonian and Finnish students, it can be concluded that several factors favour earlier and more extensive teaching of the closely related language spoken in the neighbouring country. Due to the close geographical proximity and the intertwining of societal, cultural, and economic life between the two neighbouring countries, many students encounter Finnish or Estonian through travel, family ties, friends, or hobbies. This creates a positive attitude towards the language being learned, even before studies begin, and is one of the main reasons for choosing Finnish or Estonian as the language to learn. The experience and knowledge of the possibilities of using learned language maintain motivation. However, quite many Estonian students, especially in primary school, have their first encounter with Finnish only when it is necessary to choose a second foreign language to learn.

The reasons for choosing Finnish or Estonian as the language to learn include integrative and instrumental reasons, which are generally very closely intertwined. Among Estonian students' responses, instrumental reasons dominated – the need to choose a second foreign language, the simplicity of Finnish, learning and work opportunities – were associated with a positive attitude towards the neighbouring country's language and interest in its culture. Finnish students began learning Estonian mainly due to family relationships, Estonian roots, and interest in the language and culture.

The experience of learning Finnish or Estonian is very positive for most students, further enhancing or maintaining the initial positive motivation.

Teaching a closely related language is considered easier than other languages, primarily due to the similarity between the first and target languages. Learning a similar language progresses faster, especially initially, compared to more distant languages, allowing more students to experience success. The perception of oneself as a successful language learner creates a good foundation for learning all subsequent foreign languages. However, some students found learning Finnish more challenging than learning English, as English surrounds them everywhere and learning it as the first language begins earlier, whereas Finnish cannot be practiced daily. For this reason, it is worth considering whether English as the first foreign language is sufficiently justified or whether another foreign language, including Finnish in Estonia and Estonian in Finland, could be the first foreign language.

Among the components of language awareness, the ability to compare the first language and the target language was central and most developed when learning Finnish or Estonian, which is the basis for learning any new language. Additionally, students gained a lot of new knowledge about vocabulary and expressions, grammar, and the neighbouring country's culture. Most students plan to continue learning Finnish or Estonian in the future, preferably at their current or future educational institution, but also through other courses and independently. They intend to use the acquired language and cultural knowledge in their work life, in communicating with Finns and Estonians and participating in their culture, in professional activities and hobbies, and while living and studying in the neighbouring country.

Therefore, there are several prerequisites for earlier and more extensive Finnish and Estonian language education: students' previous encounters with the language being learned, a positive attitude towards the language, and the desire to study it long-term, a successful language learning experience, and the societal need for speakers of the neighbouring country's language. The obstacle may be the lack of resources, especially teachers. However, this should be overcome through the joint efforts of universities preparing teachers, schools, professional associations, and other relevant institutions.

Keywords: foreign language learning, motivation of language learning, language awareness, Finnish, Estonian